

DE ZILK/NOORDWIJK: NATIONAAL PARK?

Onlangs is de voorbereidende procedure gestart om de mogelijkheden te onderzoeken voor de inrichting van en het beheer in een nationaal park in de duinen bij Noordwijk en De Zilk. De eerste fase is momenteel in volle gang: verschillende betrokken instanties, zoals beheerders, eigenaars en overheden, brengen verslag uit van de ontwikkelingsmogelijkheden van een toekomstig Nationaal Park De Zilk-Noordwijk.

door CHARLES VAN SCHAİK

De Stichting Duinbehoud heeft een rapport laten samenstellen waarin zij een voorstel formuleert voor inrichting en beheer van het nationaal park. Dit rapport, geschreven door Joke van der Linden en Gerrit van Ommering, is in april j.l. aangeboden aan de Voorlopige Commissie Nationale Parken (VCNP). Deze regeringscommissie, in de wandelgangen 'commissie Kleisterlee' genoemd, houdt zich bezig met de voorbereidingen voor aanwijzing van Nationale Parken in Nederland.

Het rapport wordt hier nader besproken.

HISTORIE

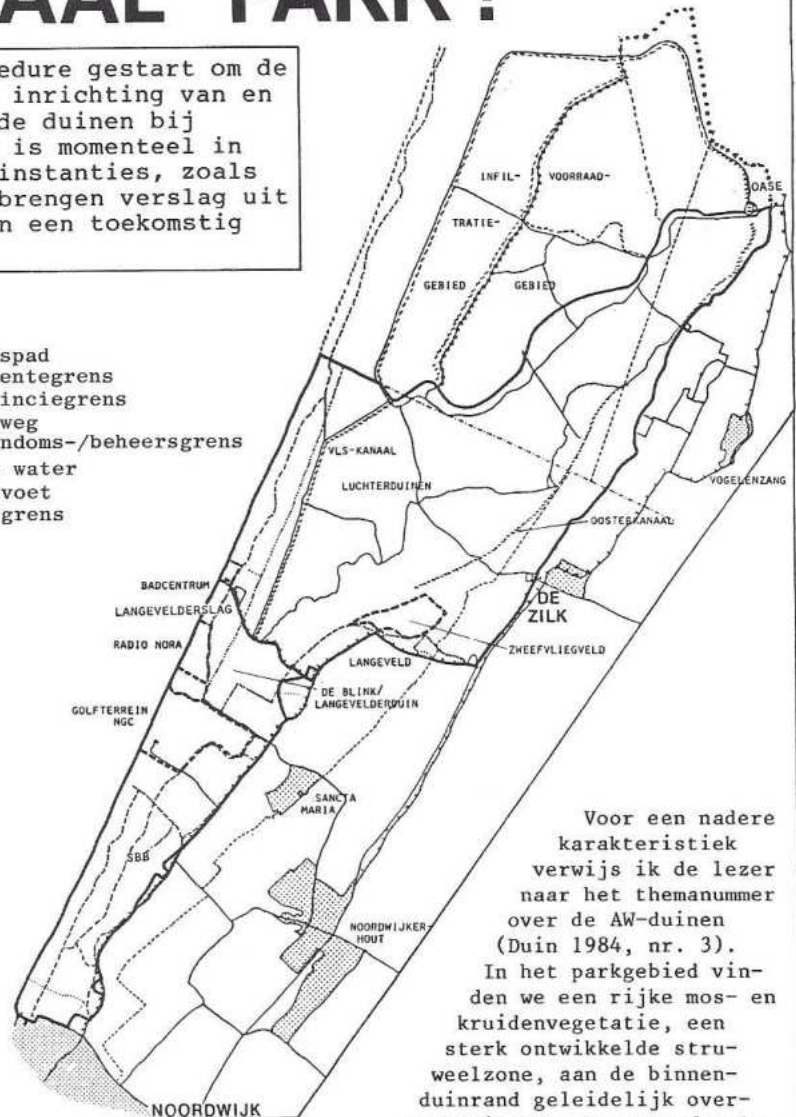
In 1975 heeft de regering de Nota Nationale Parken uitgebracht (4). Hierin worden de doelstellingen, de procedure, de organisatie en de financiën bij instelling van nationale parken (summer) weergegeven. In de Nota is een lijst met 23 Potentiële Nationale Parken gepresenteerd. De Nota is uitgewerkt in het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud (6), die onlangs in de Tweede Kamer de is behandeld (7).

De Voorlopige Commissie adviseert de Minister over aanwijzing van een gebied tot 'Nationaal Park in oprichting'. Daarna wordt een Beheers- en Inrichtingsplan opgesteld aan de hand van inspraak van alle betrokkenen, zó dat deze daarin algehele overeenstemming kunnen vinden. Dit kan leiden tot aanwijzing tot Nationaal Park.

PARKGEBIED

De (voorlopige) gebiedsbegrenzing loopt langs de binnenduinrand tussen Noordwijk en de Oase, tot aan de zeereep, uitgezonderd

- fietspad
- gemeentegrens
- provinciegrens
- autoweg
- eigendoms-/beheersgrens
- open water
- duinvoet
- parkgrens

het voorraad- en infiltratiegebied in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), zie figuur. De zeer brede zuidelijke AW-duinen (Luchterduinen, eigenaar gemeente Amsterdam, beheer Gemeentelijk Waterleidingbedrijf) lopen in een vrij smalle strook via de Blink (eigendom van het Zuidhollands Landschap), een partikulier golfterrein en het smalle Staatsbos-beheergebied (eigendom van en beheer door de Staat) naar de Noordwijkse duinen.

Het duingebied is een karakteristiek deel van de huidige kalkrijke, jonge duinen. De Luchterduinen bieden de volledige schakering aan overgangen en zones, zoals die voor het Nederlandse duingebied zijn onderscheiden (2).

Voor een nadere karakteristiek verwijs ik de lezer naar het themanummer over de AW-duinen (Duin 1984, nr. 3). In het parkgebied vinden we een rijke mos- en kruidenvegetatie, een sterk ontwikkelde struweelzone, aan de binnenduinrand geleidelijk overgaand in bos. In een afgesloten deel van het parkgebied (De Blink) komt vrij stuvend duin voor. Het SBB-gebied is voor een groot deel bebost met uitheemse naalddhoutsoorten. Het parkgebied m.n. in de AW-duinen, een broedplaats aan vele duinvogels.

DOELSTELLINGEN

De overheid wil met de instelling van Nationale Parken de in Nederland nog resterende aaneengesloten natuurgebieden veiligstellen. De hoofddoelstelling is dan ook de instandhouding en/of ontwikkeling van ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische hoedanigheden. Binnen deze doelstelling moeten in het park

mogelijkheden zijn voor "kennis-nemen en genieten van de schoonheid...van het gebied" (6). Daarnaast moet een NP een educatieve functie vervullen. In de duinen geldt daarnaast het beleid als verwoord voor die gebieden met hoofdfunctie 'natuur' (6,7).

Concretisering van de doelstellingen levert een aantal strijdige elementen op met het huidige beheer en gebruik van het duingebied. De belangrijkste hiervan worden in het rapport aangegeven. Tevens worden, indien mogelijk, alternatieven voor gebruik en beheer genoemd.

NATUURBEHEER

De doelstelling natuurbeheer komt in de grootste delen van het parkgebied op een tweede, of zelfs lagere plaats. De Amsterdamse Waterleidingduinen worden primair gebruikt voor de waterwinning, terwijl andere gebieden (o.a. het Noordwijks en het SBB-gebied, het Langeveld) primair een recreatie- dan wel houtproductie-functie hebben.

Het GWA streeft in haar beheersgebied in het algemeen een bevordering van natuurlijke processen na. Dit komt overeen met de natuurbeheersdoelstelling voor een NP. Toch komt het streven helaas niet tot uitdrukking in alle facetten van het beheer, zoals rigoureuze dunningen in het bos en aanplanten van cultivars. Ook het systematisch vastleggen van stuifend duin is ongewenst. Het stuifproces behoort tot de natuurlijke dynamiek in het duinlandschap. Het schept bovendien voorwaarden voor de ontwikkeling van pioniervegetaties, zeker in combinatie met een herstelde grondwaterstand. Resultaten van onderzoek in Meijndel (5) en de praktijk in De Blink geven aan dat het stuifproces goed begeleid kan worden.

Het aanzienlijke naaldbosareaal moet geleidelijk worden omge-

vormd tot een natuurlijk (loofhout-)bos met een rijke ondergroei. Het is gewenst hierbij zo min mogelijk in te grijpen.

WATERWINNING

In het NP-gebied wordt door de gemeenten Amsterdam en Noordwijk grondwater onttrokken. Dit veroorzaakt verdroging, rustverstoring, vernietiging van geomorfologie en landschapsstructuur. Het grondwater wordt om kwaliteitsredenen gemengd met het opgepompte infiltratiewater. Men kan zich ernstig afvragen of een dergelijke bijmenging noodzakelijk is: de verhouding grondwater - infiltratiewater is bijv. bij het Haagse en Leidse waterbedrijf aanmerkelijk kleiner. Het is natuurlijk zeer wenselijk om een zo hoog mogelijke drinkwaterkwaliteit na te streven. Echter, indien dit ten koste gaat van natuur en landschap dient ook deze aantasting meegewogen te worden in de keuze van procesvoering. Kwaliteitsverbetering en voorraadvorming kunnen ook op andere wijzen worden gerealiseerd: partiële hyperfiltratie (voor de nabije toekomst) en diepinfiltratie (11). Bij toepassing van laatstgenoemde methode zou de lokatie wel buiten het toekomstige park moeten liggen. De vergraving, verstoring en bodemverontreiniging die ermee gepaard gaan, zijn in strijd met de doelstellingen van een NP. In het noordelijker gelegen infiltratiegebied bestaan goede mogelijkheden voor diepinfiltratie.

Beëindiging van de grondwaterwinning heeft, indien begeleid door de juiste maatregelen, een blijvend en ingrijpend herstel tot gevolg van de sterk aangetaste natuurwaarden (3). Het ecocysteem van de voedselarme vochtige duinvalleien kan zich in de vele verschijningsvormen tussen zee-reep en binnenduin (opnieuw) ontwikkelen. De te nemen maatregelen variëren van het opvullen van de diepe winningskanalen, tot een adequaat maai- en kapbeheer in het gebied en een hydrologisch beheer in het aangrenzende infiltratiegebied. Een gedetailleerd regeneratie-beheersplan zal aan de werkzaamheden vooraf moeten gaan.

In het Integraal Onderzoek Drinkwatervoorziening Zuid-Holland (10) wordt regeneratie van de Luchterduinen sterk aanbevolen, gezien de grote positieve effecten op natuur en landschap. Later onderzoek (1) geeft aan dat

deze effecten zelfs nog positiever zijn dan in het IODZH kon worden voorspeld. De Regering heeft dan ook de intentie aangegeven de regeneratie van de Luchterduinen te willen bevorderen (9).

Beëindiging op termijn van de grondwaterwinning in de Luchterduinen is naar de mening van de Stichting Duinbehoud een noodzakelijke voorwaarde voor een toekomstige aanwijzing van dit duingebied tot deel van een NP. Het begrip Nationaal Park zou te zeer worden uitgehold indien een activiteit met zulke grootschalige gevolgen voor natuur en landschap in een dergelijk gebied zou worden gehandhaafd.

DAGREKREATIE

Nadrukkelijk geeft de Regering aan dat recreatie in een NP zich moet beperken tot recreatief meedegebruik, dat naar vorm en intensiteit niet konflikteert met de natuurbeheersdoelstellingen: dus uitsluitend extensieve, natuurgerichte recreatie. Men dient ernaar te streven voorzieningen voor intensieve dagrecreatie (zoals speelweiden) op te heffen, aldus de regering (7).

De Noordwijkse duinen en het SBB-gebied ondervinden een zeer hoge recreatiedruk, mede door de aanwezigheid van vele campings langs de binnenduinrand. Dit geeft een bijzonder grote verstoring en intensieve betreding, wat nog wordt versterkt door het zeer dichte padennet.

Een belangrijk concept in het recreatiebeheer is een zonering van de recreatiedruk, zoals hier kenbaar is van de binnenduinrand naar de zee-reep en vanaf Noordwijk naar het noorden. Deze zonering kan met gerichte maatregelen worden bevorderd.

Andere vormen van recreatie welke strijdig zijn met de hoofddoelstelling van een NP zijn het golfen en het zweefvliegen. De betreffende lokaties zijn niet aan de duinen gebonden en zouden ook elders gevonden kunnen worden.

VERBLIJFSREKREATIE

Vestigingen t.b.v. verblijfsrecreatie zijn volgens het NP-concept strijdig met de doelstellingen en dienen in principe opgeheven te worden (7). Twee kleinere kampeerterreinen die binnen het NP-gebied liggen, zou men dan ook moeten verplaatsen. De ge-

plande omvorming van het badcentrum Langevelderslag tot hotelaccommodatie past in het geheel niet in het NP-concept. Concretisering van de gewenste zonering moet dan ook leiden tot sanering van dit centrum.

ONTSLUITING

Een autoweg, zeker één die het gebied volledig doorsnijdt, hoort niet in een NP (versnippering, vervuiling, geluidhinder, hoge rekreatiedruk). Dit betekent dat de Langevelderslag gesloten moet worden voor gemotoriseerd verkeer, welke maatregel men moet zien in samenhang met sanering van het badcentrum.

Het SBB-gebied bevat een overvloed aan voet-, fiets- en ruitersporen. Het is noodzakelijk dit padennet veel grofmaziger te maken.

Bromfietzers kunnen buiten het park, via een in het rapport aangegeven alternatieve route, langs de binenduinrand rijden. Dit is, net als het weren van autoverkeer, noodzakelijk omdat volgens de Wet Geluidhinder de nationale parken als stiltegebied aangewezen moeten worden.

In de AW-duinen is de rekreatiedruk veel lager, omdat het gebied op grotere afstand ligt van de campings en men er niet met honden of fietsen in mag. Toch zijn negatieve effecten, zoals ongewenste verstuiwingen, waar te nemen, omdat bezoekers buiten de paden mogen. Het verdient dan ook aanbeveling in kwetsbare parkgedeelten de recreanten slechts op de paden toe te laten.

Langevelderslag

REALISERING

Momenteel ontbreekt het de overheid aan een adequaat instrument om het beleid t.a.v. de Nationale Parken geheel volgens de doelstellingen te kunnen uit-

voeren. Indien een eigenaar of beheerder niet kan instemmen met het inrichtings- en beheersplan kan het betreffende grondgebied niet in het Park worden opgenomen. Tevens is het noodzakelijk een effectieve controle in te bouwen op de overeengekomen inrichting en het beheer in een NP. Verankering in de wet zou het NP-beleid meer kracht kunnen geven.

Daarnaast verdient de natuurbescherming (zowel ambtelijk als partikulier) ingevolge de hoofddoelstelling van een NP een belangrijke aandeel in de opstelling van het uiteindelijke beheersplan.

VOORLICHTING EN PUBLICITEIT

Een uitgebreide voorlichting voor bezoekers van het park is een zeer nuttig en wenselijk element van een NP. Men moet echter zeer voorzichtig zijn het NP sterk in de publiciteit te brengen, omdat dit nog meer bezoekers zal aantrekken. Als het NP nog meer overspoeld raakt met recreanten zal dit ernstig afbreuk doen aan de doelstelling natuurbehoud.

CONCLUSIES

De mogelijkheden voor herstel van aangetaste natuurwaarden zijn in het duingebied De Zilk/Noordwijk zeer groot. Er kan een uitgestrekt aaneengesloten natuurgebied ontstaan met een natuurlijke, continue zonering, waarvan vochtige valleien, soortenrijke loofbossen, struvelen en graslanden, naast een weldadige rust enkele belangrijke elementen vormen. De ontwikkeling van vegetatie en fauna kan zich in hoge mate volgens natuurlijke processen voltrekken. Het park biedt daarnaast uitgebreid gelegenheid om te genieten van de rust en schoonheid van het zeer fraaie duingebied.

Het parkgebied zal slechts dan genoemde waarden kunnen vertegenwoordigen als de strijdige elementen zoveel mogelijk gesaneerd worden. De in het rapport aangegeven alternatieven kunnen hierbij een uitweg bieden. Indien sterk strijdige elementen op geen enkele wijze uit het NP-gebied kunnen worden gesaneerd, zal dit ernstig afbreuk doen aan de waarde van het toekomstige NP. Men kan zich ernstig afvragen of het gebied dan als NP moet worden aangewezen. Belangrijke elementen zijn bijv. de autoweg en het

golfterrein, welke het parkgebied in twee geïsoleerde delen verdelen. Voorts is herstel van het grondwaterregiem een noodzakelijke maatregel om aan het begrip Nationaal Park enige inhoud te kunnen ontleenen, om van herstel en behoud van natuurlijke waarden te kunnen spreken en om de inspanning en kosten welke met de aanwijzing tot NP gemoeid gaan te kunnen rechtvaardigen.

Indien echter alle direkt getrokken bereid zijn van het duingebied De Zilk/Noordwijk een écht Nationaal Park te maken, kan dit een zeer indrukwekkend resultaat opleveren. Dan kan aanwijzing tot NP een goede bescherming geven en herstel van natuur- en landschapswaarden in een duingebied waarborgen.

LITERATUUR

1. BROERSMA, A. & C. GROEN, 1984. Regeneratiemogelijkheden in de Luchterduinen. Doktoraalverslag, Centrum voor Milieukunde, Leiden.
2. DOING, H., 1974. Landschapsoecologie van de duinstreek tussen Wassenaar en IJmuiden. Med. LH 74-12.
3. GROEN, C. & A. BROERSMA, 1984. Nieuwe vochtige valleien in de Luchterduinen? DUIN 7(3):27-28.
4. INTERDEPARTEMENTALE COMMISSIE NATIONALE PARKEN EN NATIONALE LANDSCHAPSPARKEN, 1975. Advies, deel 1: Nationale Parken. Staatsuitgeverij.
5. MEULEN, F. VAN DER & E. WANDERS, 1984. Stuifduinen: overwegingen betreffende natuur- en duinbeheer in Meijndel. De Levende Natuur 84(1):18-23.
6. MINISTERIE VAN C.R.M. e.a., 1981. Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud, deel a, Beleidsvoornemen. Staatsuitgeverij.
7. MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ e.a., 1984. Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud, deel d, Regeringsbeslissing. Staatsuitgeverij.
8. MINISTERIE VAN VOMIL e.a., 1981. Tweede Structuurschema Drink- en Industrierwatervoorziening, deel a, Beleidsvoornemen. Staatsuitgeverij.
9. MINISTERIE VAN V.R.O.M., e.a., 1984. Tweede Structuurschema Drink- en Industrierwatervoorziening, deel d, Regeringsbeslissing. Staatsuitgeverij.
10. STUURGROEP INTEGRAAL ONDERZOEK DRINKWATERVOORZIENING ZUID-HOLLAND, 1983. Eindrapport. Rijksinstituut voor drinkwatervoorziening, PWS Zuid-Holland.
11. VEWIN, 1984. Tienjarenplan '84.